

SEKSUEEL MISBRUIK
IN SPORT VRAAGT
OM HELDERE
TAAL EN BETERE
SAMENWERKING

Nooit meer zonder toestemming de kleedkamer in

Seksuele intimidatie en misbruik in de sport komen vaak voor. Dat concludeerde de commissie onder leiding van oud-minister Klaas de Vries die er onderzoek naar deed. Gemeenten kunnen vrijwilligersorganisaties in de sport enorm helpen, zonder hun verantwoordelijkheid voor het tegengaan van seksueel wangedrag over te nemen.

Tekst: **Sandra van Maanen**

Dat kunnen gemeenten bijvoorbeeld doen door professionele expertise aan te bieden en periodiek lokaal overleg te organiseren tussen vertegenwoordigers van verschillende verenigingen. Misbruik in de sport vraagt om verregaande samenwerking. Ook kunnen gemeenten voorwaarden verbinden aan het verlenen van subsidies of bijvoorbeeld het beschikbaar stellen van accommodaties. Het gaat per slot van rekening ook in de sport om de veiligheid van hun inwoners!

Het klinkt abstract: misbruik en seksuele intimidatie komen vaak voor. Hoe vaak is vaak en waar begint grensoverschrijdend gedrag? Valt het 'per ongeluk' bij de borsten pakken tijdens een groepsknuffel eronder? Of onaangekondigd de kleedkamer betreden waar 16-jarigen zich omkleden? Waar liggen de grenzen en wat is de rol van gemeenten om sportverenigingen van binnenuit sterker te maken zodat er sneller gesignaleerd en ingegrepen wordt? Juist nu de #metoo-discussie in alle geledingen van de samenleving opduikt is het goed om stil te staan bij de cijfers rond seksueel overschrijdend gedrag binnen de sport. Want wat blijkt? Ze vertonen grote parallellen met de 'gewone maatschappij'. Verschil is echter wel dat slachtoffers van misbruik binnen de sport gemiddeld jonger zijn.

Slachtoffers van seksuele intimidatie en misbruik hebben daarvan vaak ernstig te lijden. Hun lichamelijke en geestelijke integriteit is aangetast. In de woorden van een slachtoffer van ernstig misbruik: "De gevolgen zijn niet te overzien en duren een mensenleven."

Deze constatering werd in verschillende bewoordingen door zeer veel slachtoffers met de onderzoekscommissie De Vries gedeeld. Wie dat hoort weet dat er drie prioriteiten zijn. De eerste is om de slachtoffers zo goed mogelijk te helpen en te begeleiden. De tweede prioriteit is om te zorgen dat er daadkrachtig en effectief tegen plegers wordt opgetreden, zodat ze niet nog meer slachtoffers kunnen maken. Net als veel andere vormen van ongewenst gedrag zullen ook seksuele intimidatie en misbruik nooit helemaal kunnen worden uitgeroeid. Maar het mag nooit zo zijn dat een pleger denkt dat hij of zij zijn of haar gang kan gaan of 'er wel mee wegkomt'. En de derde prioriteit is om alles te doen om te voorkomen dat er meer slachtoffers vallen. Met preventie kan veel ellende worden voorkomen.

Feiten en cijfers

Esther van der Steeg (Bureau Seksuele Gezondheid) en Willie Westerhof (Kenniscentrum Sport) gaven tijdens de VSG-Kennisdag in Almere duiding aan de cijfers uit het in 2017 uitgevoerde onderzoek door de commissie De Vries. Aan een deelonderzoek door Tine Vertommen namen 1.999 personen deel. Twaalf procent van de ondervraagde sporters kwam tijdens hun jeugd als sporter in aanraking met grensoverschrijdend seksueel gedrag, in 76 procent van de gevallen waren zij jonger dan 16 jaar toen het misbruik begon. Vier procent kreeg te maken met ernstig seksueel grensoverschrijdend gedrag (aanranding of verkrachting).

Van der Steeg: "Medesporters zijn in de meeste gevallen de plegers, regelmatig in groepsverband. En dat strookt niet met het beeld dat veel mensen hebben. Zij hebben die 'foute coach' voor ogen. Het meeste risico om slachtoffer van grensoverschrijdend gedrag te worden hebben jonge sporters met een beperking. Maar ook meisjes én jongens onder de 12 jaar zijn relatief vaak slachtoffer."

"Om het probleem aan te pakken moeten we het eens worden over wat grenzen zijn", vindt Van der Steeg. "En daarover moeten sporters, ouders, trainers en ander sportkader meepraten. Iedereen is verantwoor-

delijk voor de veiligheid op een club. Ook is meer duidelijkheid nodig over welke samenwerkingspartners betrokken worden bij preventiebeleid en als grenzen overschreden worden."

Aanpak

Hoewel misbruik binnen de sport niet nieuw is, blijken verenigingsbestuurders zich nog te weinig bewust van het gevaar dat zich voordoet. Na een aantal spraakmakende incidenten stak NOC*NSF veel energie in de

"Medesporters zijn in de meeste gevallen de plegers, regelmatig in groepsverband"

Toolkit Seksuele Intimidatie. Wat blijkt nu? Slechts zeven procent van de bestuurders kent 'm. Organisatorisch zijn de uitkomsten weinig hoopgevend. Op een totaal van 25.000 sportverenigingen kent Nederland duizend vertrouwenscontactpersonen. Zij verdelen hun aandacht binnen een pool vaak over meerdere verenigingen en dragen

daarbij medeverantwoordelijkheid voor advisering, preventie en beleid, ook op het gebied van seksueel overschrijdend gedrag. Het bijzondere is dat voor de functie van vertrouwenscontactpersoon nog steeds geen opleiding vereist is. Met andere woorden: de beste bedoelingen en inzet zijn lovenswaardig, maar echte kennis om te anticiperen binnen dit zo precieze thema ontbreekt. Is het exemplarisch? Misschien wel. Want van de 390 gemeenten die Nederland telt blijkt slechts zeventien procent actief beleid te hanteren om misbruik te voorkomen/aan te pakken. Meer aandacht binnen gemeenten, een plan voor een gezamenlijke aanpak, scholing van (meer) vertrouwenspersonen en

meldplicht voor alle leden zijn manieren om misbruik binnen de sport een halt toe te roepen. Maar ook Westerhof weet dat de praktijk weerbarstig kan zijn. “Er zijn zo veel redenen om niet aan de bel te trekken”, zegt ze. “Omdat je de pleger kent, er relationele banden liggen. Uit schaamte of vanwege de angst om niet geloofd te worden. Maar ook onwetendheid speelt een rol: Wat zijn grenzen, wanneer trek je aan de bel als slachtoffer of getuige? Daarom is het clubbrede gesprek over omgangsregels en grenzen zo belangrijk.”

Sensoa ontwikkelde samen met het Internationaal Centrum Ethiek in de Sport een pedagogische interventie, het ‘Vlaggensysteem Sport met Grenzen’. Vier vlaggen (groen = normaal, geel =

licht overschrijdend, rood = ernstig grensoverschrijdend en zwart = zwaar grensoverschrijdend) geven sportbestuurders, verenigingsondersteuners en vrijwilligers

“Om het probleem aan te pakken moeten we het eens worden over wat grenzen zijn”

handvatten om sneller en adequaat te reageren op grensoverschrijdend gedrag. Situaties bespreekbaar maken, beoordelen, reageren; alleen met duidelijke afspraken wordt de vereniging veiliger. “Op deze manier kun je seksueel gedrag aan de hand van vooraf gestelde criteria duiden”, stelt Van der Steeg. “Door met elkaar vooraf situaties te bespreken en te beoordelen kan beleid worden gemaakt: duidelijke regels en afspraken die niet alleen bij het kader, maar bij alle leden en ook de ouders bekend zijn. Elkaar aanspreken begint met het aanleren van een ‘taal’ over seksueel gedrag. Die taal ontbreekt bij veel verenigingen.”

Lokale ervaringen

Hoe scoren gemeenten als het gaat om seksuele veiligheid? Het blijkt een vraag waar lastig antwoord op te geven is, vooral omdat er wel landelijke data en geen lokale cijfers zijn. Bewustmaking over meldingsmogelijkheden kan het verschil maken, het opleiden van kader en trainers ook. De gemeente Arnhem vindt dat de vraag of er sprake is van grensoverschrijdend gedrag aan kinderen vaak niet gesteld wordt. “Maar tegelijk stopt veertig procent van de 13- tot 16-jarigen met hun sport omdat ze het bij de vereniging ‘niet meer leuk’ of onveilig vinden”, zegt Harry Popken van de gemeente Arnhem. “We moeten veel meer inzetten op gesprekken over gedrag, maar ook op bekwaamheid van bestuurders en trainers.

Foto: Shutterstock

Op 21 december 2016 deed oud-sportvrouw van het jaar en oud-wielrenster Petra de Bruin haar verhaal over het seksueel misbruik dat ze als minderjarige sporter had ondergaan. Het verhaal van deze wielrenster werd gevolgd door dat van tal van andere sporters. Zoals het verhaal over seksueel misbruik bij de Haarlemse voetbalclub HFC in *NRC Handelsblad* van 23 december 2016. Op 28 januari 2017 publiceerde *de Volkskrant* de ervaringen van vier sporters. In de media werd de vraag gesteld of seksuele intimidatie en misbruik in de sport wel effectief worden bestreden. Bovendien werd geconstateerd dat er veel meldingen van misbruik waren geweest, maar dat die uiteindelijk maar zelden tot berechting van plegers hadden geleid. Eind december 2016 kondigde NOC*NSF aan een onafhankelijke commissie onderzoek te laten doen naar seksuele intimidatie en misbruik in de sport. Op 1 maart 2017 startte de onderzoekscommissie met een vooronderzoek en op 16 mei met haar eigenlijke onderzoek. Het rapport is te downloaden via www.kennisbanksportenbewegen.nl.

Bovendien moet veiligheid deel uitmaken van de verenigingsmonitor.”

Ook de gemeente Tilburg vindt dat er in de taakomschrijving van trainers en begeleiders gedragsregels omtrent seksueel misbruik moeten worden opgenomen. Westerhof: “Regels opnemen is belang-

van voorlichting. Ze geven die op scholen, waarom niet ook in de sport?”

Ongewenste intimiteiten en grensoverschrijdend seksueel gedrag staan volop in de aandacht, ook in 2018. Nog dit jaar neemt het Ministerie van VWS een besluit over regelgeving. Als gemeente kun je daarop vooruitlopen. Zo maak je verenigingen sterker in hun strijd tegen seksueel misbruik:

- check de toolkit van NOC*NSF;
- check de gedragsregels voor sporters, trainers en bestuurders van NOC*NSF;
- volg een training over het Vlaggensysteem Sport met Grenzen;
- geef het goede voorbeeld;
- monitor de ervaren veiligheid, ook onder de jeugd;
- bepaal gezamenlijk omgangsregels;
- stimuleer ouderbetrokkenheid, werk samen aan kwaliteit;
- stel een vertrouwenscontactpersoon aan, via de sportbond of gemeente;
- hanteer zorgvuldig aannamebeleid.

Meer weten? Neem voor vragen en advies contact op met Kenniscentrum Sport, via willie.westerhof@kcsport.nl.

Op www.allesoversport.nl vind je twee artikelen over seksueel grensoverschrijdend gedrag in de sport: ‘Gezond en ongezond seksueel gedrag in de sport’ en ook een overzicht van feiten en fabels over misbruik in de sport.

Esther van der Steeg geeft trainingen over het Vlaggensysteem Sport met Grenzen. Zie www.seksueleintegriteit.nl. ◀

“Elkaar aanspreken begint met het aanleren van een ‘taal’ over seksueel gedrag”

rijk, maar minstens zo relevant is de vraag wie nu eigenlijk verantwoordelijk is voor beleid. Gemeenten, de sport zelf? Je kunt niet alles in regels vatten, er is een bredere cultuurverandering nodig. Dat begint met te erkennen dat gezond en ongezond seksueel gedrag bij elke sportvereniging voorkomen. Het moet gewoon worden dat we het gesprek erover voeren, samen grenzen bepalen. De GGD kan daarbij ook een rol spelen, bijvoorbeeld op het gebied

Verder lezen...

Op het Visie & Beleidsplein op www.sportengemeenten.nl kunt u de volgende documenten downloaden:

Arko Sports Media (2017). Rapport van de Onderzoekscommissie seksuele intimidatie en misbruik in de sport, bij *Sport & Maatschappij*

NOC*NSF en Hogeschool Windesheim (2017). Factsheet seksuele intimidatie in de sport, bij *Sport & Maatschappij*

Mulier Instituut (2017). VSK Monitor, bij *Sport & Maatschappij*